

Lokala sägner och traditioner

Förtrollade Skogen

Skogen söder om socknen, särskilt väster om de större vägarna som löpte igenom, brukade undvikas av de flesta. Som dess benämning i folkmun antyder har den rykte om sig att vara förhäxad och hem för allehanda mystiska och farliga ting. Det berättas flera historier i trakten om skogen och vad som kan hända den som vågar sig dit.

Förvandlingar

Det sägs att den som vågar sig in på de farligaste stigarna djupt i skogen riskerar att bli förhäxad eller rentav förvandlad till ett djur. Den som råkar ut för det kan bara få tillbaka sin riktiga skepnad om han blir igenkänd och nämnd vid namn.

En gång reste ett helt bröllopsfölje genom skogen; det var en herreman i någon av grannsocknarna som skulle till att gifta sig och ville ta en genväg genom Förtrollade Skogen. Så försvann foljet och kom aldrig ut igen. Men ut ur skogen, nästa dag, kom en hel flock med vargar. Man förstod ju att de blivit förtrollade, men hur skulle man kunna veta vilka de var? En av vargarna hade en vit fläck över bröstet, och man gissade att det var prästen och kallade honom vid namn. Och det var sant, han blev sig själv igen. Och en varg som haltade kände man också igen, det var en halt skomakare från bygden. Han blev också nämnd vid namn och blev riktig. Men de andra kunde man ingenting göra åt, så de fick löpa till skogs på nytt.

Älvfrun

Somliga, speciellt i Vändom, tror att Älvfrun är den som verkligen har makten i Förtrollade Skogen. Hon bor i älven, därav namnet, men hela skogen och vattnet är hennes domän. Är man bara på god fot med Älvfrun så är det heller inget farligt med skogen – men om man retar henne är man illa ute.

Älvfrun, om det nu är hon, kan ge jaktlycka och ta bort den också. Farfar min, på hans tid, och en kamrat till honom var ute och skulle jaga. Och det vart mörkt och de slog läger ute i skogen, och då kom en fin dam in, hon liksom rann in som om hon var av vatten fast hon såg alldeles riktig ut. Så tog hon och tittade på farfars båge och sa, "Fin båge, det här", och sen på hans kamrats båge och sa,

"Dålig båge, det här." Sen dan därpå sköt farfar byte efter byte och hans stackars kamrat fick inte ett enda.

Älvfrun är dock framför allt ett vattenväsen. Hon kan ge god fiskelycka, men den som retar henne kan förlora förståndet eller rentav drunkna.

Trollkunniga

Det berättas förstås också många historier om folk som på ett eller annat vis handskas med trollkrafter.

Trollskyttar

Gamla Dyra i Årsberga, som levde här på gamle kung Stens tid, hon hade lärt sig alla möjliga trollkonster hos sin morbror när hon var ung – särskilt hur man skulle få jaktlycka. Hon tog ett välsignat bröd från prästen och sparade det, och så satte hon fast brödet på ladugårdsväggen hemma och sköt till måls på det. När pilen träffade brödet så föll det ned blodsdroppar på en silkesduk hon hade brett ut under. Det blodet smorde hon in sin pilbåge med, och sedan hade hon alltid jaktlycka.

Å andra sidan berättar andra historier om Dyra att hon till slut blev ihjälslagen av något odjur i Förtrollade Skogen.

De Underjordiska

I berget under Vändom lär det bo Underjordiska. Man ser dem sällan, men ibland kan man höra deras röster eller tunga steg i skogen om nätterna. Det har också hänt att folk blivit bergtagna av dem, men det var länge sedan sådant hände nu.

Däremot sägs de att de Underjordiska faktiskt lär ha haft ett förädlande inflytande på herr Bure Knutsson Stierna, som var far till herr Mikael:

Gamle herr Bure, när han var ung, han var snål och girig som synden själv. Han höll kvar sitt arbetsfolk längre än alla andra och ville att de skulle arbeta till sena kvällen, på lördagarna också, och han krävde hårda avgälder av sina landbor.

Men en kväll hade han varit och sett till sina gårdar i Vändom och nu red han nerför stigen igen. Då

hörde han tunga, dånande hammarslag i hällen ett stycke bort. Och alldeles bredvid honom sade plötsligt en röst:

“Ho hamrar i hällom? Vad vill du mig, Flinta?”

“Kitteln och kittelvindan din vill jag låna!”

svarade en annan röst bort därifrån hammarslagen kommit.

“Vad ska du med dem till?”

“Jo, jag ska koka upp den där Bure Knutsson, som snålar och stretar och kramar saften ur sin futtiga lilla jord!”

“Vad får jag för lånet då?” sporde den första rösten.

“Halsköttet, ena bogen och båda låren kan du få,” genmålde den andra.

Men herr Bure hade hört nog och stannade inte för att lyssna på resten av samtalet utan red hem i sporrsträck. Och efter det blev han försiktigtvis mildare både mot sitt arbetsfolk och sina landbor. Och han gav sig aldrig mer i närheten av Vändom utan att ha en påse vitlök innanför kjorteln, det ska visst vara bra att skrämma bort de Underjordiska med.

Herr Bure kom undan med blotta förskräckelsen men det sågs att det hänt både en och två gånger i gamla tider att de Underjordiska tröttnat på alltför

orättfärdiga herrar och helt sonika bergtagit dem. Det är många som hoppas att de ska göra sammalunda med herr Jens eller någon annan av de Furstliga herrarna.

Det sägs också att de Underjordiska gömt stora skatter i sina berg, men de är listiga när det gäller att gömma dem även om man kan få en skymt ibland.

“När mor Alma i Rödesta var ung skulle hon gå en gång från Rödesta förbi Vändom till grannsocknen. Då fick hon se en häll vid vattenfallet nedanför Vändomberget, och där glänste det som den blankaste koppar. Och ingen hade sett något sådant där förr, så hon begrep ju att det måste vara något konstigt. Hon hade inget med sig att gräva med och hon vågade väl inte riktigt undersöka det här ensam på natten, så hon beslöt att markera platsen och komma tillbaka i dagsljus. Så hon tog sin röda schal och knöt runt en gren alldeles bredvid hällen, och sen gick hon hem och hämtade folk morgonen efter. Men när de kom dit till vattenfallet, då var kopparskenet borta och dessutom hängde det röda schalar i vartenda träd. Då ville Rödestaborna inte vara med längre utan flydde hemåt.”